

P 11741

~~Syf 4.~~
BESZÉDEK,

MELYEK

A MAGYAR KIRÁLYI TUDOMÁNY-EGYETEM

MDCCCLXV—VI. TANÉVI

RECTORA ÉS TANÁCSA

BEIKTATÁSAKOR

75 crk

SZ.-MIHÁLYHÓ 30-án TARTATTAK.

20

BUDÁN,

A MAGY. KIR. EGYETEM BETŰIVEL.

1865.

REXNOR

1875

A BACAR KIRALYI TUDOMANY-IRATY

ADOCCLXX - VI. TÁRKA

RECTORA NS TÁRKA

DEKATTSOR

REXNOR KIRALYI TUDOMANY-IRATY

REXNOR KIRALYI TUDOMANY-IRATY

REXNOR

REXNOR KIRALYI TUDOMANY-IRATY

I.

Dr. SCHOPPER GYÖRGY

NY. R. HITTANKARI TANÁR A M. K. EGYETEM M. É. NAGY-
SÁGOS RECTORÁNAK

B E S Z É D E.

I.

Dr. SCHOPFER GYÖRGY

NY. K. HITTAKARAI TÁRSASÁG A. M. K. BONYEIM M. E. NAGY-
SÁGOS RESTORÁNYA

BESZÉD.

Tisztelt egyetemi közgyűlés!

Bevégeztem azon pályát, melyet rendes tanári teendőimen kívül az egyetemi karok képviselő testületének bizalma a lefolyt tanév tartamára számomra kitűzni kegyeskedett. Távol legyen tőlem, hogy tagadjam azt, hogy aggodalommal foglaltam el egy év előtt ezen elnöki széket; mert figyelve a római bölcseész azon intelmére „illi qui ad maiora adspirat munia, considerandum est, quid negotii sit rei publicae gubernaculum sustinere“ *) — midőn számot vetnék magammal azon öntudatra ébredtem, hogy nem birom azon tulajdonokat, melyek nehéz helyzetben vezéri szerepre képesítenek. Ma midőn ezen egy évi pályámrol lelépni kelletik, nem csekélyebb aggodalom foglalja el keblemet, minthogy meg nem engedtetik, hogy kormányzói tevékenységem színhelyéről szép csendesen visszavonulhassak, hanem minden oldalról az evangeliumi gazda azon szavai harsogtatnak fülemb: *redderatio nem villicatio nis, iam enim non poteris villicare: **)* Ám

*) Cicero Divin. in Verrem.

**) Luk. XVI., 2.

legyen! hisz ez Tullius bizonyossága szerint mindig úgy volt: *praesidibus atque aliorum rectoribus* — úgy mond — *nonsolum de se, sed et de suis reddenda est ratio*; *) csak kegyeskedjenek azt, kit egy hosszú év folytán élükön mint vezért megtűrni sziveskedtek, még néhány percig mint számolót, ki a lefolyt egyetemi évnek csak főbb mozzanatait rövid vázlatban tüntetendi fel, türelmes figyelmökre méltatni.

T
Nincsen ugyan egyetemünket illető oly ügy, mely habár csak közvetve is mindnyájunkat ne érdekelne, de mégis illő, hogy azokról emlékezzünk meg mindennek előtt, melyek mindnyájunkat közvetlenül érintve mindnyájunk közörömének tárgyai voltak. És ezek között kit illetne inkább az elsőség, mint az első magyar embert, a királyt? Ő cs. apost. kir. Fölségét I-ső Ferenc Józsefet, ki mult sz. Iván hava 9-én magyar tudomány-egyetemünket legmagasb látogatása szerencsében részesíteni kegyeskedett. Ritka szerencse! melylyel aligha sok egyetem dicsekedhetik. Ezen legkegyelmesb királyi látogatásnak emlékezetét hálás érzelmeink kíséretében kitörülhetlen betűkkel őrzendik a késő ivadékok számára tudomány-egyetemünknek évkönyvei; és minthogy Cicero mondata szerint: *homo alit artes*, ezen legfelsőbb kegyelmi tény mindnyájunknak ösztönül szolgálанд, hogy kiki saját hatáskörében tőle kitelhetőleg azon magas várakozásnak megfeleljen, melyet Ő Fölsége köztünk mulatva kifejezni kegyeskedett.

Ezen legmagasb látogatás némileg csak előpos-

*) *Actio in Verrem* L. II.

tája volt azon kedvező fordulatnak, melyet nemcsak általában édes hazánk, hanem közvetlenül magyar tudomány-egyetemünk ügye is legközelebbi időben veendének. Nem is akarom említeni azon sürgős tárgyalásokat, melyek Ő Felségének a budai királyi palotában szerencsétlétő időzése tartama alatt legfelsőbb parancsra szövétek és melyek kiváló tárgyát az egyetemi országos kóroda ügye képezte; de csak azt akarom mondani, hogy a birodalom belviszonyainak szerencsés fordultával alig ragadták meg nagynevű hazánkfiak, kiket a királyi bizalom országunk kormányzatára legkegyelmesebben meghitt, az átadott kormánynak gyepelőit, — dacára terhes, az ország minden népei igazságos kíváncsi kielégítésére irányzott gondjaiknak, mégis egyetemünk szellemi gyarapodását is azonnal legfőbb gondjaik közé sorozva, minden atyai gondoskodásukat oda irányozák, hogy egyetemünk eddigi viszonyairól kimerítő tudomást szerezve, az eddig tapasztalt hiányok azonnali pótlását, új tan székek és tanerők megszerzéséről gondoskodva, mielőbb kegyesen elrendelhessék, hogy a tudomány és műveltség minden ágai egyetemünkön méltó képviselővel birván, intézetünk nem ok nélkül a tudományok egyetemének neveztesse.

De egyetemünknek nemcsak szellemi jóléte képezte a lefolyt tanévben a magas kormány atyai gondosságának egyedüli tárgyát, hanem böles belátásában meg levén győződve arról is, hogy egyetemünk szellemi javai is csak úgy biztosítvák tökélyesen, ha anyagi érdekei is kielégítvők, az egyetemi épületek és intézeteknek az egyetemi tanácsnak közvetlen felügyelése alá helyezett gazdasági ügyeinek helyesebb,

célszerűbb és takarékosabb kezelését eszközözlendő 1864-ki Mindszent-hó 27-ről kelt 18608. számú kegyelmes kir. udvari rendelvénnyel egy 800 ftnyi évi fizetéssel és 260 ftnyi szálláspénzzel ellátandó gazdaszati gondnokot kegyeskedett rendszeresíteni.

Nem különben, tekintettel az egyetemi alap, valamint az egyes működő tanárok érdekeire, f. évi Kiszasszonyhava 1-ről 11,566. sz. alatt kelt kegyelmes kir. udvari rendelvénnyel az egyetem quaesturai hivatalának végleges szervezése is elrendeltetett, akkép, hogy ezen hivatal teendőinek végzésére három egyén rendszeresített; egy Quaestor évi 800 ft. fizetéssel és 160 ft. lakbér átalánnyal; egy ellenőr 600 ftnyi évi fizetéssel, kik mindketten egyúttal hivatalnoki ranggal bírnak; és egy évi 365 fttal ellátandó díjnok.

Nemcsak mint keresztények, hanem mint a magyar tudomány-egyetem tagjai is egy szerves testet képezünk, melynek habár tagjai számosak is, de az azokból alakuló test mégis egy. És innét történik, hogy nemcsak örömeink, de bánk s szomorúságunk is közös, sz. Pálnak azon mondata szerint: *et si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra, sive gloriatur unum, congaudent omnia membra*: *) Ha az eddig említettek az egyetem közös örömének voltak tárgyai, részben az egyetem kebelében több évek során táplált igazságos ohajok téljesedését képviselvén; úgy van egyetemi ez évi életünk tüneményei közt egy oly esemény is, mely kezdetében barátilag érző kebleinket iszonyuan meg rázkódtatá, még azokat végre a végveszteség keserű

*) I. Cor. XII. 26.

bánatával tökélyesen elárasztá. Nem leendő szükségem, hogy a t. gyülekezetet arra figyelmeztessem, hogy néhai Semmelweis Ignác orvos- és sebésztudor, szülész-mester, az elméleti és gyakorlati szülészeti tudós és érdemdús tanáráról szólok, kinek tiz évi ernyedetlen és fényes egyetemi működése után a mennyei atya kifürkészhetlen végzése meghomályosítá szellemi világát, hogy nem sokára testi szemeit is befogva, szenvedéseit megelégtelve, az élők sorából kiszóllítsa. Villámcsapás volt ezen szomorú esemény mindnyájunkra a derült égből! Veszteségét egyetemünkkel a két ikerfőváros, sőt mondhatni egész magyar hazánk fájlalja. Egyetemünk benne egyik fénycsillagát, az orvosi kar lelkes és fáradhatlan tagtársát, a szenvedő nőnem reményének legszilárdabb horgonyát, rokonai és ismerősei hű barátjokat gyászolják. Homályborította szelleme az emberi élet fogyatkozásaihoz kivetkezve az örök igazság fénytengerében gyönyörködjék mindenkor.)

Hasonló veszteséget szenvedett tudomány-egyetemünk és vele a szenvedő emberi nem Tóth Nep. János orvos-sebésztudor, szülész, okleveles műtevő és egyetemi magántanár halála által, ki midőn széles-tudománya, ritka ügyessége és fáradhatlan tevékenysége által egyetemünket a legszebb reményekkel kecsegtetné, küteges hagymáz által orvosi hivatásának esett áldozatául. Egyetemünk benne nemcsak a műtevő sebészet és gégetükrözés alapos szakemberét, hanem általában az orvosi tudományosságnak egy ritka bajnokát veszti. Béke poraira!

Ha ezen szomorú események sujtólag hatottak egyetemünkre és mindnyájunk érzékeny keblére, nem hiányoztak ellenkezőleg a lefolyt egyetemi tanév éle-

tében — a már említetteken fölül — oly mozzanatok sem, melyek örvendetesek és lélekemelők voltak egy-szersmind. Ezek között legelsőbben kiemelendő egyetemi hallgatóinknak e tanév folytán is tapasztalt tete-mesen öregbedett száma. Miglen a megelőzőtt tanév téli szakában az összes egyetemi hallgatók száma csak 1831-et jelzett, az alatt az idei tanév téli felében azok száma már 1917-re rugott, kik a karok szerint ekkint oszolnak föl:

hittudomány-hallgató	74
jog-tudományi rendes	966
„ „ rendkívüli	43
orvos-tudományi rendes	341
„ „ rendkívüli	61
bölcsészet-tudományi rendes	46
„ „ rendkívüli	23
gyógyszerészet-hallgató	85
sebészet-hallgató	195
szülészet-tanulónő	83

összesen: 1917.

Eszerint tanévünk téli szakában a jog-hallgatók száma 27-tel; az orvostan-hallgatóké 31-el; a bölcsészet-hallgatóké 16-al; a gyógyszerészeké 3-al; a sebészeké 2-vel; a szülésznőké 9-el; és így az összes létszám 88-al gyarapodott.

Születésükre nézve egyetemi hallgatóink nagyobb részt magyar sz. korona-tartománybeliek voltak; a birodalom egyéb tartományaiából 44-en és küllambeliek 6-an látogatták egyetemünket.

Egyetemi hallgatóink vallását tekintve, volt

római katolikus	1073
görög-keleti	83
héber	311
ágostai hitv.	193
helvét hitv.	248
egység hitü	9

összesen: 1917.

A nyári félévben egyetemi hallgatóink száma — valamint ez évenként történni szokott — 1830-ra apadt ugyan, de a tavali hasonszaku hallgatók számát mégis 80-al fölülmulja.

Egyetemünk említettem hallgatói által fizettetett,

beigatási díj fejében 1075 ft. — kr.

tan-díj fejében . . 42214 „ 77 „

hátralevőség . . . 9287 „ 40 „

összesen: 52577 ft. 17 kr.

mely összegből az 5% és a helyettesített tanszékek tandíj illetményei az egyetemi alap számára szolgáltatnak ki.

De nem a pusztá számok képezik közös örömünk alapját, nemcsak azt mondhatjuk „nos numero sumus“, hanem inkább az évek során bebizonyult azon tapasztalásnak örvendünk, hogy egyetemi ifjuságunk már felfogja a jelen tanrendszer valódi szellemét. Mert a tanszabadsági rendszer az önképzési élénk ösztönt tételezi föl, és ez utóbbinak csalthatlan hévmérője azon buzgalomban mutatkozik, melylyel az egyetemi hallgatók az alkalmat és segédeszközöket, melyek alapos kiképzésökre egyetemünk körében kínálkoznak, megragadják.

A valódi igyekezetnek és tudományosság utáni langoló váagnak elvitázhatlan bizonyítékát kiválólag azok nyújták, kik az akadémiai fokozatokat elnyerendők szakbeli szigorlatoknak veték alá magukat. És e tekintetben igen kedvező adatokkal találkozunk. Megjegyezvén, hogy a bölcsészeti karnál a lefolyt tanévben egyetlen egy szigorlat sem fordult elő, a többi három kar szigorlatainak száma a következőkben foglaltatik,

I. a hittani karban volt	11
II. a jogi karban	
a) jogtörténelmi	40
b) államtudományi	30
c) tételes jogi	14
d) pótszigorlat	12
III. az orvosi karban	
a) első orvosi szigorlat	40
b) második orvosi szigorlat	30
c) felfüggesztett „	3
d) sebésztudori „	11
e) szülésmesteri „	9
f) sebésmesteri 1-ső „	11
„ 2-ik „	10
„ 3-ik „	7
g) polgári sebészi „ 1-ső	20
„ „ 2-ik	18
h) gyógyszerészi „ 1-ső	35
„ „ 2-ik	33
összesen: 334	

A hittani szigorlatok csekélyebb száma abban nyeri megfeyjtését, hogy ezen kar hallgatóinak több

jelesbike, a kitűzött pályakérdések által ingereltetve, inkább ezek reményelt helyes megoldása által igyekezett dicsőséget aratni. A bölcsészeti szigorlatok tökélyes hiánya szerény nézetem szerint jelen tanrendszerünk egyik szembeszökő árnyoldalát tünteti föl előttünk.

Tudori oklevelet nyertek :

a) a hittanból	2
b) az általános jogból	16
c) a polgári jogból	4
d) az orvos - tudományból	26
e) a sebészet-tanból	11
<hr/>	
összesen: 59.	

Ezekon kívül még a következő oklevelek szolgáltattak ki az illetőknek :

a) szülésmesteri	9
b) sebésmesteri	7
c) polgári sebészi	17
d) műtevői	4
e) gyógyszerészi	33
f) szülésznői	135
<hr/>	
összesen: 205.	

Egyetemi oklevekről levén szó, megemlíkendő e helyen, hogy Girk György pécs-megyei püspök ő nagyméltósága az egyház, haza és tudományok körül szerzett számos érdemeinek méltánylásaul félszázados (jubilaris) hittudornak nyilváníttatott; és Murmann Ágostnak a lipcsei egyetemen nyert bölcsész-tudori oklevele kivételes legfelsőbb engedély alapján egyetemünkön nostrificáltatott.

A jog s államtudományi karnál kiemelendő még azok száma is, kik a mult tanév folytán a köteles államvizsgáknak vetették alá magukat, kik is következő számmal voltak:

a) a jogtörténelmi államvizsgát letette	235
b) a bírót	171
c) a politikait	65

összesen: 471.

Egyetemi hallgatóink buzgó szorgalmának és ernyedetlen törekvésének nem csekélyebb bizonyítékát birjuk a síkra kiszállott ez idei pályázók fényes koszorujában is; kik is a kitűzött pályakérdéseket nemcsak egyszerűen, de nagy részben igen dicséretes sikerrel oldották meg. Pályáztak pedig:

a) a hittani pályakérdésekre	4
b) a jogtudományiakra	13
c) az orvostudományiakra	10
d) a bölcsészet, nyelvészet és természet- tudományiakra	5

összesen: 32.

Egyetemi fiatalságunk nemesb törekvéseinek újabb tanu-bizonyosságát képezi azon két irodalmi kör is, melyet saját további kiképzésöket eszközözlendők valamint magyar, úgy román ajku hallgatóink létesíteni igyekeznek, mely két körnek az egyetemi tanács által helyeselt alapszabályai a főkormányshéknak kegyelmes megerősítését naponta várják.

Miglen a két alakulandó kör még csak reményekkel kecsegteti egyetemünket és a hazát, az alatt a hit-tan-hallgatók tette termett tagjaiból szervezett magyar egyházirodalmi iskola az idén már 28-ik évi fo-

lyamában Balmes Jakab nagyhírtű „Protestantismus és katholicismus“ című munkája 1-ső kötetének fordításával örvendeztette meg a magyar vallásos olvasó közönséget.

És habár egyetemi könyvtárunkat nem is kirekesztőleg egyetemi polgárok látogatják; de mégis tagadhatlan, hogy látogatóinak tulnyomó többségét ők képezik, és ezért szabad leendő egyetemi könyvtárunk mult évi látogatóinak számát mérővessző gyanánt bemutatni, egyetemi polgáraink növekedő igyekezetének bebizonyítására. Látogatták pedig tíz hónap alatt könyvtárunkat 17,287-en; összehasonlítva a látogatók utósó évi számával 2889-el többen.

Ezen szorgalomnak folytonos növekedését és a tudományosságnak tágasb körökbeni elterjesztését elősegítendő az egyetemi tanártestületek is részükről mindent elkövettek, a szegényebb módú egyetemi hallgatókat majd egészben, majd részben a köteles tandíjak fizetésétől fölmentvén. A hittani karban az előadások ingyenesek lévén, e tekintetből csakis a három testvérkarrol lehet szó. Ezek által pedig fölmentettek:

I. a téli félévben	az egész-	a féltandíjtól
a) a jogi karnál . . .	78	122
b) az orvosi karnál . .	25	18
c) a bölcsészeti karnál	14	12
	117	+ 152=269.
II. a nyári félévben		
a) jogi karnál	84	105
b) az orvosi karnál . .	28	18
c) a bölcsészeti karnál	32	5
	144	+ 128=272.

A tandíjtoli felmentés tesz

a jogászoknál	5382 ft. 82½ krt.
az orvosoknál	2560 „ 42 „
a bölcsészeknél	391 „ 65 „

összesen: 8334 „ 89½ „

Az egyetemi hallgatók szorgalmának hathatós bábresztését, fönntartását és öregbedését a magas kormány is részéről az által kegyeskedett előmozdítani, hogy közölök számosakat részint tanulási, részint tudoroztatási ösztöndíjakban részesített; másoknak ismét azon díjak és segélypénzek adatván ki, melyeket egyetemi magán-alapítóink e nemes célra szenteltek.

Tudoroztatási ösztöndíjjal bírtak:

a hittani karban	2-en	60 ft.
a jogi karban	4-en	420 „
az orvosi karban	4-en	420 „
ugyanezen karban műtői ösztöndíjjal	2-en	756 „
a bölcsészeti karban	1	157 „ 50 krt.

összesen: 13-an 1813 ft. 50 krt.

Tanulási ösztöndíjban részesítettettek:

a jogi karban a téli félévben	112-en	6283 ft. 50 kr. és 25 #
„ „ „ a nyári félévben	117-en	6825 „ — „ és 25 #
az orvos-sebészeti karban	18-an	1897 „ — „ —
a bölcsészeti karban a téli félévben	13-an	1247 „ 50 „ —
a bölcsészeti karban a nyári félévben	13-an	1445 „ „ —

összesen: 273-an 17698 „ — „ 50 #

Jutalomdíjra érdemesítettek:

a hittani karban	10-en	409 ft.	5 kr.
a jogi karban	14-en	450 „	42 „
az orvosi karban	5-en	150 „	— „
a bölcsészeti karban . .	3-an	150 „	— „
ugyan ebben szorgalom- díjra	9-en	185 „	— „

összesen: 41-en 1344 „ 47 „

Pénzsegély nyújtatott

a jogi karban	5-nek	86 „	40 „
az orvos-sebészeti karban	25-nek	800 „	— „
a bölcsészeti karban . .	3-nak	15 „	— „

összesen: 33-nak 901 „ 40 „

Utaztatási díjakban részesültek

az orvosi kar részéről 2-en 1000 ft. és 120 #

E helyen főlemlítendő azon segély is, melyet szegényebb sorsu egyetemi polgáraink pályatársaik baráti kezéből szeretet-adománykép vettek. Értem a segélyező egyletek által nyújtott élelmezési és készpénzbeli adományokat, melyek a lefolyt tanévben már igen jelentékeny összegre rúgnak; így

az egyetemi joghallgatók 12,055 fttal rendelkező segélyegylete élelmezésre . . .	607 „	37 krt.
pénzbeli segélyre	849 „	— „

összesen: 1456 „ 37 „ for-

dított; az orvos-növendékek 5859 ft. 74 kr. 260 # egy 10 frankos és 30 ftos kötvénnyel bíró segélyegylete 457 ftnyi segélyt nyújtott;

a sebészeti-tanulók 2572 ft. 78 krt kimutató segélyegylete hasonló célra 82 frtot fordított;

a gyógyszerészek segélyező egyesületének alapja ez évben 363 ftal szaporodott és jelenleg már 1280 ft. és 30 krra rúg.

A díjak és segélyezések összege tesz 33,087 ft. 63½ kr. és 170 #. Kitűnik mindezekből, hogy valamint a magas kormány, úgy a tanárok és hallgatók is minden tőlök kitelhető módon vállvetve törekedtek azon akadályt elhárítani, melyet a mostoha sors némely jeles tehetség elé gördít, és mely e nélkül egy-némelyik előtt hazánk tudományos főszentélyének ajtaját elzárná.

De már tán ideje is lesz, hogy a tanulók egyetemétől, melynek ez évi szellemi és anyagi helyzetét rövid vázlatban bemutatni igyekeztem, a tanárok egyetemére térjek, hogy a tanároknak a tudományok iránti buzgó szeretetével, azoknak a tudományok minden ágai fölvirágoztatására irányzott tehetségek szerinti működését feltüntessem.

Igaz ugyan, hogy — Ciceroszerint — mindenek előtt „vivorum oportet meminisse“, de midőn elhunyt dicső eldődeink emlékezetét ujítjuk meg körünkben, azokét, kik mint egyetemünknek mindannyi diszei fénylenek szemünkben, kik fáradhatlan munkásságuk és szilárd jellemük által mindannyi mintaképekké váltak, nemcsak egyéni személyök, de azon tudomány iránt is ohajtjuk köteles tiszteletünket kifejezni, mely általok oly kitartó szorgalommal és eredménydús sikerrel műveltetett, és e szempontból tekintve az ily emlékünnepek egyetemünknek nemcsak nem gyász-, hanem inkább örömnapijai közé sorozandók; mert habár a jeles egyéniségek veszteségét szívünk mélyéből fálaljuk, de az isteni gondviselés rendezte emberi pályán

ezen veszteség elkerülhetlen levén, nemcsak annak kifürkészhetlen végzésein megnyugszunk, hanem még benső és tiszta szívbeli örömet érünk keblünkben a fölött, hogy egyetemünknek elhunyt bajnokai, kik oly fényes diadalt ütek a tudományok rögzös pályáján, kik tudományos nyomozásaik eredményeit értékesítve, arattott dicsősségükkel együtt, szellemi örökség gyanánt, származtaták ránk, tisztí utódaikra; örvendünk, hogy mieinknek nevezhetjük őket!

De hogy korrendi sorozatban adjam elő egyetemi lefolyt évünk ünnepélyesb mozzanatait, előre bocsátandó még, hogy minekutána már a pogány bölcsek-nél is az volt a főszabály „a Jove principium“, igen természetesnek fogja találni mindenki, hogy a keresztény bölcsek egyeteme, magyar tudomány-egyetemünk is ismerve az írásnak ama szavait: *siquis autem vestrum indiget sapientia* — és ki volna köztünk, kinek erre szüksége nem volna? — *postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, et dabitur ei*; Istent hiva segítségül nyitotta meg lefolyt tanévét is.

Istenbe vetett bizodalommal kezdők meg pályafutásunkat s e közben három izben vezetteztünk vissza egyetemünknek mult éveibe, hogy szemlélve az intézetünk pályájáról eltűnt jeles és nagyérdemű férfiakat, azoknak intézetünk körül szerzett számos érde-meik fejében — habár kevésbé később is — az őket méltán megillető elismerés és tisztelet adóját kegyelettel leróva, hasonló dicső tettekre buzduljunk. Történt ez elsőbben sz. András-hó 2-án, midőn Dr. Lenhossék József boldogult tanszéki eldődjét néhai Csausz Mártont mint embert, mint gyakorló orvost, mint egyetemi tanárt, mint tudóst, mint hazafit és mint

keresztényt meghatóan állitá elénk. Később, azaz: sz. Jakabhó 3-án Dr. Toldy Ferenc néhai Fejér Györgyöt, egyetemünknek volt ágazatos hittani tanárát és az egyetemi könyvtár igazgatóját dicsőítette magasztos és remek emlékbeszédében; míg végre ugyanazon hó 13-án Dr. Wenzel Gusztáv néhai Récsi Emilt, a romai jog tanárát mutatta be, annak életviszonyait és kifejtett munkásságát a hazai tudományosság és különösen egyetemi oktatásunkhozi viszonyában ecsetelvén jeles és ékes beszédében.

Nagyérdemü eldődeinek ekkép lefizetvén egyetemünk a kegyelet, tisztelet és hála adóját, másrészt minden gondjait oda fordítá, hogy a már 186 $\frac{3}{4}$ -ben megüresedett tanszékek mielőbb ismét uj és főtanodánkhoz méltó erőknek, illetőleg egyéniségeknek örvendhessenek; ebbeli igyekezetei a magas kormány kegyes intézkedései által nagy részben sikerrel is lőnek koronázva. — A karok sorrendje szerint tekintve személyzeti viszonyaiukat, a következőkettartottam kiemelendőknek.

A hittani karban a lelkipásztorkodástan rendes tanszéke, mely már 186 $\frac{3}{4}$ -ben ürült meg, még ekkoráig is betöltetlen; hanem az 1864-ki Mindszenthó 23-rol 18,352. sz. a. kelt kegy. kir. udvari rendelvénny alapján Pünkösöd hava végső napjaira csőd-vizsga lőn e tanszékre hirdetve, melyre három pályázó érkezvén, munkálataik lelkiismeretes megbirálása után, a karnak az egyetemi tanács által is helyben hagyott ajánlata f. é. Kis-asszonyhó 3-án fölterjesztetett; minél fogva ezen karnak végleges kiegészítése a legközelebbi időben bizton reményelhető. Ezenkívül megjegyzendő, hogy Dr. Samassa József, az uj-szövetségi sz. irás ny.

r. tanára tanári három évi dicséretes működése után állomásában legkegyelmesebben megerősítettetett.

A hittani karnak sorsátosztja a jog- s államtudományi kar, melyben a jeles Récsi Emil utódjának kinevezése a kar és tanácsnak összhangzó fölterjesztése alapján minden percben váratik. E karban Dr. Kautz Gyula a jogtörténelmi államvizsgáló bizottmány tagjának neveztetett ki.

Az orvosi kar egyik főtanszékének, az orvostan-hallgatók számára rendelt belgyógyászati tanszék elfoglalására, Ő cs. ap. kir. Főlsége legkegyelmesebb határozatával, a bő-tapasztalatu és tudományu, köz-tisztelőben részesült Dr. Wagner János, egyetemünknek egyik veteránja lón édemesítve. Dr. Korányi Frigyes az idegkór- és gyógytan, és Dr. Batizfalvi Samu a testegyenészet magántanáraivá képesítették. Dr. Simenszky Román és Dr. Majorossy Géza tanár-segéllői állomásukon további két évre megerősítették. Dr. Horváth György a gyakorlati sebészettani tanszék, Dr. Mangin Károly az államorvostani és Dr. Ráth József a szülészettani tanszék tanársegéllőinek nevezettek.

A bölcsészeti karban Dr. Reisinger János, a történelem rendes tanára saját kérelmére eddig élvezett egész fizetésével nyugalmaztatott, és a tudomány-egyetem körül szerzett számos érdemeinek elismeréseül kir. tanácsosi címmel ruháztatott föl. Az ekkint megürült történelmi rendes tanszéknek helyettesítésével a bölcsészeti kar által megbizott Kerékgyártó Alajos Árpád a nagymélt. Helytartótanácsnak 1864-ki sz. Mihályhó 26-rol kelt kegyes intézkedéssel helyettesi minőségében megerősítettetett, és az engedélyezett évi

illetéke 819 fttal számára utalványoztatott. Dr. Szepesi Imre a római classika irodalom, Dr. Kondor Gusztáv a csillagászat magántanáiraivá; Vámbéry Armin a keleti nyelvek és Collaud Károly a francia nyelv tanítóivá neveztettek.

Az egyetemi iroda személyzete Mlinkó József gazdasági gondnok kineveztetése által szaporodott, ki habár csak rövid ideig működik is még egyetemünk-nél, már is körültekintő, tapintatos és erélyes eljárása által a közvetlen gondviselésünk alá helyezett házi gazdaszatba becsúszott több rendbeli visszaéléseket megszüntette; minél fogva alapos reményünk lehet, hogy intézetünk ezen ágát is sikerülend minél előbb rendes medrébe visszavezethetni. Más részről az egyetemi iroda személyzete Langer Gyula quaesturai díjnoknak bekövetkezett halála által meg is fogyott, kinek helyébe azonban Szenessy Zsigmondot alkalmaztam ideiglenesen.

Az egyetemi szolgák sora is Roth János hittan-kari szolga halála által megritkult, mely hézagot azonban Jablonszky Endre kinevezése által pótolni siettem.

Az egyetemi testületek tagjai anyagi helyzetét tekintve szintén több változásoknak voltunk tanui.

I Az egyetemi hittudományi kar már több ízben folyamodván a magas kormányhoz az iránt, hogy minnekutána tagjai minden más nemű illetékeket és kedvezményeket nélkülöznek, legalább a rendes fizetésre nézve állíttatnának egy lábra a testvérkarok tanáraival, a lejárt tanév folytán legalább azon kedvező eredménynek örvendhetett, hogy a magas kormány a kar kérelmét méltányosnak és igazságosnak elismerte; de az egyetemi alapnak állítólagos elégtelensége okából

a hittudományi kar tanárainak anyagi ellátása a régi maradt.

A jogi karban Dr. Pauler Tivadar lépett a legmagasb fizetési fokozatba.

Az orvostanári testületben Dr. Lenhossék József legfelsőbb kegyelemből a második, Dr. Balassa János, Zlamál Vilmos és Dr. Rupp János pedig a legfelsőbb fizetési fokozatba léptették.

A bölcsészeti karban Dr. Jedlik Ányosnak legfelsőbb kegyelemből 105 ftnyi személyes fizetési pótlek engedélyeztetett. Dr. Roder Alajos a második fizetési fokozatba lépett; Dr. Riedl Szendének, a német nyelvész és irodalom helyettes tanárának az 50% azaz 525 ftnyi, Kerékgyártó Alajos Árpádnak 400 ftnyi; Mutschenbacher Alajosnak 300 ftnyi és végre Dr. Lewis Lajosnak 100 ftnyi jutalomdíj engedélyeztetett és utalványoztatott.

De nemcsak az egyesek sorsán igyekezett a magas kormány atyailag gondoskodva segíteni, hanem egyetemi intézeteinknek állapota sem kerülte ki mindenkor éber figyelmét, mit sem hordván melegebben szíven, mint hogy intézeteink, melyek a tanárokkal együtt a tudományosságnak mennél szerencsésebb és sikeresb fejlesztésére rendeltetvék, célszerű fölszereléseik által a tudományok mai álláspontjának minél tökélyesen megfelejenek, több egyetemi intézeteinket már tetemesb, már csekélyebb pénzsegélyben részesíteni kegyeskedett. És hogy a tudományosság kincsforrásától, egyetemi könyvtárunkból induljak ki, a nm. Helytartótanácsnak harmadévi kegyes intézkedése folytán a folyó beigtatási díjakból és a tőkésítettek kamatjaiból könyvtárunknak, annak minél gyorsabb

gyarapodására, annak évi rendes dotatióján fölül, ez évben először jutott 1354 ftnyi osztalék. Ezek alapján könyvtárunk kincse az idén is 1219 darabbal szaporodott, és a könyvtári összes költségek 2418 ftra rúgtak.

Az orvos-sebészi karban a sebészet-hallgatók számára fönnálló elméleti gyógytan intézetnél előforduló költségek fedezésére 100 ftnyi évi átalány engedélyeztetett; az élettani intézet tágitása és célszerűbb elrendezése tekintetéből ezen tanszéki tanár-segédllőnek az eddig birt természeti szállás fejében 100 ftnyi szálláspénz utalványoztatott, végre a bonctani intézet készítményeinek épentartására és szaporítására szükségelt 4 akó borszesz ára 112 fttal lőn kegyesen megadva.

A bölcsészeti karban a vegytani intézetnél szükségelt többféle segédeszközök beszerzésére 1864-ki Karácsonhó 15-ről 20,421. sz. alatt kelt kegy. kir. udvari rendelvénynyel az egyetemi alapból 1000 ft., és az egyetemi állattan és összehasonlító bonctani intézet részére egy 145 ftba került áztató és szárító kamrának fölállítása engedélyeztetett.

Minthogy pedig az intézetek csak úgy felelhetnek meg céljoknak, ha kellőleg felszerelve a látogatók számára megközelíthetőkké tételnek, és ez utóbbi többnyire a látogathatási időnek helyes meghatározásától függ: hogy egyetemi könyvtárunk rendeltetésének és az olvasó közönség kívánalmainak minél inkább megfeleljen, nemcsak az eddig divó hétfői szünnap megszüntettetett, hanem a napi látogató órák meg is lőnek szaporítva, a reggeli órák mintekkoráig 9—12-ig tartván, a déleesti órák pedig nem mint eddig az egye-

temi előadások idejére, hanem télen az 5 és 8, nyáron pedig a 4 és 7 óra közti időszakra szabva.

Egyetemi kisebb szükségjeink fedezésére eddig fordított 4000 ftnak elégtelensége tetteg bebizonyulván és följelentetvén, a nm. Helytartótanácsnak 1864-ki Karácsonhó 24-ről kelt 102,998 sz. alatti kegyes intézményével ezen összeg 800 fttal szaporított.

Nem kételkedvén, hogy a t. közgyűlésnek kedves dolgot teendek avval, ha egyetemünknek lefolyt tanévi jövedelmeit és kiadásait bejelentendem, mindkettőt van szerencsém csak legfőbb vonásaiban a következőkben bemutatni:

A bevételek következőkben összpontosulnak

a) tőke utáni kamatok	149,627 ft.
b) az egyetemi uradalmak jövedelme	51500 „
c) tanpénzi százalék	4000 „
d) különféle apróbb bevételek	1873 „

összesen 207,000 ft.

Ezen jövedelmekből fordított:

a) a hittani karra	13,560 ft.
b) a jog- s államtudományi karra .	20,545 „
c) az orvos-sebészeti karra	66,376 „
d) a bölcsészeti karra	61678 „
e) a könyvtára	7,822 „
f) igazgatói kezelésre	10,843 „
g) általános költségekre	56,594 „

összesen 237,418 ft.

Mindez után legyen szabad még az egyetemi tanárok által rendes tanári teendőiken fölül kifejtett irodalmi tevékeny séget is néhány szóval fölemlítenem.

A hittani karban:

Dr. Schopper György a) rectori székfoglaló beszédében a tudományok hasznosságáról, és b) az egyetem ujjaalakítása évfordulati napján ugyanazon tudományok fő kellékeiről értekezett.

Dr. Palásthy Pál a „Religio“ kath. egyházi irodalmi folyóirat szerkesztését folytatva, abban a kath. tanokat és politikát ismeretes alaposságával és következetességgel fejtegette.

Dr. Laubhaimer Ferentől, a Religionak segéd-szerkesztőjétől dékáni hivatalos két beszédjein kívül a nevezett egyházi lapban több értekezésekkel és bírálatokkal találkozunk.

A hittudományikarnak többi tanárai is értekezéseikkel és bírálataikkal az említettegyházi lapot támogatták.

A jog s államtudományi kar tanáraitól a lefolyt tanévben a következő munkák kerültek ki a sajtó alul:

Dr. Wenzel Gusztávtól: Emlékbeszéd Walther László fölött és jelentés az 1863. és 1864-ki tudományos utozásairól (a magy. akad. értesítőben), és emlékbeszéd néhai Récsi Emil fölött. Buda 1865.

Dr. Karvasy Ágosttól: Közrendészeti tudomány 2-ik kiad. és Váltójogtan 2-ik kiadás. Pest 1865.

Dr. Pauler Tivadartól: Jog s államtudományok encyclopaediája, 3-ik javított és bővített kiadás, Pest 1865. és Büntető jogtan 2-ik kötet Pest 1865.

Dr. Konek Sándortól: Az ausztriai birodalom, jelesen a magyar korona országainak statistikai kézikönyve, Pest 1865. és a magy. tud. akademia statistikai közleményeiben néhány értekezések.

Dr. Kautz Gyulától: Emlékirat a vámügyi reform tekintetében. — Az európai államtudomány újabb irányai (cikksorozat Csengery Budapesti Szemléjében)

és egy nemzet-gazdászati értekezés. (A magy. tud. akad. statisztikai közleményeiben).

Az orvos-tanári testület irodalmi tevékenységét az orvosi szaklapok tüntetik föl. Így az Orvosi-Hetilapban

Dr. Ba'assa János „Adatokat“ közölt az ujjnyomás értékéhez ütérdagoknál.

Dr. Semmelweis Ignác: „a peténytömlők műtétéről“ értekezett.

Dr. Bókai János: „az angol-, görvély-, gümőkór és bujasenyv gyermekeknél“ című értekezést irt.

Dr. Korányi Frigyes: „Idegkórtani közlemények“ feliratu cikkeket bocsátott ki és

Dr. Schmidt György: „Tanulmányokat“ irt „a lőtt sebek körül orvos-törvénszéki tekintetben“

A Gyógyászat-féle szaklapban

Dr. Arányi Lajos: orvos-gyakorlati tanulmányokat irt a szívnek táj- és leiró bonctana köréből, és b) Tájékoztatást a bonctani tárgyak rajzának ügyében.

Dr. Poor Imre a következő kérdéseket fejtegette:
a) a görcsök méhszenviék- vagy nyavulatörésiek-e?
b) azonos-e a lázgerj a növénykorhadás terményeivel?
c) a villam saját áramával vagy indítóinak fémével gyógyít-e?

Dr. Patrubány Gergely: az orsz. védhimlő-ajtó intézet 1863-ik évi jelentését tette közre.

Dr. Pete Zsiga: az italok életrendi fontosságáról értekezett.

A kórházi szemlében.

Dr. Zlamál Vilmos: az ebdüh és viziszony című cikkét közölte,

A bölcsészeti-kari tanárok részéről következő munkák láttak sajtó útján napvilágot; úgymint:

Dr. Jedlik Ányostól: Rectori beszéd oct. 1. 1864.

Dr. Toldy Ferentől: A magy. nemz. irodalom története a legrégibb időtől a jelenkorig, 2-ik füzet, Pest 1864—5.

Emlékbeszéd Fejér György felett, Buda 1865 és több értekezések az akad. értesítőben.

Dr. Roder Alajostól: Négy rendbeli Katechismus Deharbe után.

Dr. Horváth Cyrilltől: Cartesius bölcsészeti főelve (M. Akad. értesítőben).

Dr. Télfy Jánostól: Homer Iliása görögből folyó beszédhen 4—5 füzet, Pest 1864—5. és több értekezések folyóiratokban.

Dr. Felletár Emiltől, a gyógyszerészeti hetilap társ-szerkesztőjétől: Vegytan (gyógyszerészeti tudományok alapvonalai című munka III-ik részét.)

Dr. Riedl Szendétől: Német gyakorló és olvasókönyv, Pest 1865. és szerkeszté a „Kalauz a közmiveltség és irodalom terén“ című folyóirat IV-ik kötetét, Pest 1865.

Dr. Romer Flóristól: magyarországi arany műemlékek — régészeti krónika (az akad. archaeol. közleményeiben, melyeket szerkesztett).

Pozsony műrégészeti emlékei (a magy. természetvizsgálók emlékkönyve számára) és

Archaeologiai értekezések a „Mittheilungen der k. k. Centralcommission für Baudenkmale“ füzetekben és közlések a „Győri füzetekben“, melyek társ-szerkesztője volt.

Kerekgyártó Alajos Árpádtól: Magyarország műveltség-története II-ik kötet 1-ső füzet, Pest, 1865.

Ezek után megemléltendőnek tartottam még azt is, hogy Isten és dicső alapítóink iránti hálaadatosságunkat bizonyítandók egyetemünk ujja-alakítása évfordulati napját a szokott ünnepélyességgel tartottuk meg, — és tanévünk szerencsés bevégeztével az írásnak azon intelme szerint: *omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est* — megemlékezvén annak folytán Istennek bőven élvezett kegyelmeiről, és követvén a koszorús bölcsnek azon tanácsát

Hinc omne principium, et huc refer exitum *) hálát adván, Isten dicsőítésével rekesztettük be egy évi pályafutásunkat.

Végre már most nem marad egyéb hátra mint hogy az általam mélyen tisztelt összes egyetemi működő tagoknak szívem melyéből fakadó legőszintébb hálát mondjak azon irántam tanusított barátságos bizalmokért, melynek folytán az egyetemi kormányzónak habár terhes, de egyszersmind igen diszes elnöki székét valék szerencsés elfoglalhatni. Hivataloskodásom alatt a babéros költőnek azon szavai lebegtek mindig szemem előtt:

Hic murus aheneus esto

Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa és bennem helyzett felejtethetlen bizalmuknak legjobb meggyőződése és tehetségem szerint iparkodtam megfelelni, az igazság derítette egyenes úton haladván mindenkor. És ha mindezek dacára várakozásuknak talán még sem sikerült megfelelnem, azt ne jó akara-

*) Horat Carm. L. III. Ode VI.

tom hiányának: hanem emberi gyarlóságomnak — mert hisz csak ember vagyok — méltóztassanak felróni; — és ha közös kíválmainkat nem koronázta mindenkor az ohajtott siker, nincs egyéb hátra, mint hogy az írásnak azon szavaival vigasztaljuk egymást: neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat. *) — Nem csekélyebb hálára érzem magam lekötve az egyetemi tanács ez évi érdemes tagjainak, kik az ügykezelésnél igénybe vett bölcse tanácsaikkal és kimeríthetlen türelmökkel soha sem fukarkodva, az ügyek helyes elintézését részükről minden kitelhető módon gyámolíták. Egy hosszú éven át sziveskedtek mindnyájan parányiságomat élükön mint vezért megtűrni, fogadják tehát a közvitezek soraiba örvendve visszalépőt ugyanazon baráti szives bizalommal, melylyel egy év előtt a vezéri szerepre rendelték, hogy ezentul mint egyszerű napszámos és csak mint ilyen működhessem önökkel vállvetve magyar tudomány-egyetemünk híj szolgálatában. — Köszönetet mondok irodai összes személyzetemnek hivataloskodásuk körében naponta tapasztalt szorgalmas és fáradhatlan munkálkodásukért, mely által egyedül vált lehetségessé az, hogy dacára sok teendőinknek — ügyvezető könyvem 1263. elintézett számot mutat föl — folyó tárgyait mégis, rendkívüli időket kivéve naponta elintézésöket nyerhették.

Végre nem tagadhatom meg elismerésemet az egyetemi fiatalságnak sem, mely nemcsak helyes és szabályszerű magaviselete által semmi alapos panaszra soha alkalmat nem szolgáltatott, hanem a legmagasb

*) I. Cor. III. 7.

királyi látogatás alkalmával legkegyelmesebb urunk iránt tanusított nemzeties, mert hódolatteljes, föllépésök által nemcsak előljáróik, hanem az egész ország, sőt még a külföldnek is méltó figyelmét kiérdemelték. Ime akadémiai polgárok, egy tetteleges bizonyíték arra, hogy nem idétlen és mindenkor célt tévesztő tüntetések által, hanem inkább csak az illem, köteles tisztelet és műveltség parancsolta magaviselet által érdemelhetni ki az összes művelt világ elismerését.

És most már hozzád fordulok egyetemünk bizalmi férfia és jövő tanévi kormányzónk; — foggadd jó szívvel kezemből jövőendő egyetemi méltóságodnak általam híven megőrzött jelvényeit. Midőn tudomány-egyetemünk általad ohajt jövőre kormányoztatni, csak általánosan elismert tudományosságodnak és férfiúi szilárd jellemednek saját részéről is a legfényesebb elismerésnek zálogát kívánta nyújtani. Légy tehát vezérünk, légy jó vezérünk, mert a latin közmondás szerint „bonus dux bonum reddit comitem.“ — És ki 18 év előtt a bécsi cs. kir. egyetemen magyar akadémiai nemzetünket mint annak procuratora méltón képviselted, képviseljed magyar tudomány-egyetemünket mint annak jövő évi kormányzója hasonlólag a világ minden egyetemeinél és az összes tudományos műveltségnél. Istennek szent malasztja vezéreljen téged kormányzói pályádon, áldjon erővel s egészséggel s engedje, hogy kormányzói évedet élted legszebb éveivel közé sorozhassad!

